

Η παιδαγωγική του σεβασμού

Το Μικρό Δέντρο που θα γίνει Δάσος

Γενάρης 2016

Η μπροσούρα αυτή αποτελεί συνοδευτικό κείμενο της προβολής του ντοκιμαντέρ

Η θυσία του Κόρτσακ σε σκηνοθεσία του Αντρέι Βάιντα.

Πρόλογος

Αυτές οι εκδοτικές απόπειρες του Μικρού Δέντρου με αφορμή τα ντοκιμαντέρ που έχουμε επιλέξει, έχουν σαν σκοπό να ξεθάψουν μικρές παιδαγωγικές ιστορίες. Διαλέξαμε το ντοκιμαντέρ σαν ένα βιωματικό μέσο επικοινωνίας των θεμάτων που μας ενδιαφέρουν, χωρίς να αμφισβητούμε πως δεν είναι μια αντικειμενική παράθεση γεγονότων, αλλά είναι ειδομένη από την σκοπιά του σκηνοθέτη. Γι αυτόν ακριβώς τον λόγο θεωρήσαμε πιο ολοκληρωμένη την προσπάθεια αυτές οι εκδηλώσεις να συνοδεύονται από τις εισηγήσεις της ομάδας μας, όπου εκεί θα παραθέτονται τυχόν συμπληρώσεις και διαφωνίες με την οπτική του ντοκιμαντέρ.

Επιπρόσθετα, η επιλογή του μέσου αυτού ήταν μια αφορμή για να ανοίξουμε ένα δημόσιο διάλογο για κάποια θέματα που απασχολούν την παιδαγωγική μας ομάδα. Η αφετερία μας είναι η πρόθεση για επικοινωνία και αλληλεπίδραση με ανθρώπους που τους ενδιαφέρουν τα παιδαγωγικά ζητήματα σε ένα όμως κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο, με στόχο την αυτομόρφωση μας και την ανταλλαγή εμπειριών. Προσπαθούμε να γνωρίσουμε τα παιδαγωγικά κινήματα, τις ριζοσπαστικές ιδέες και τις μεταρρυθμίσεις του παρελθόντος και να βρούμε σημεία αναφοράς για νέες δράσεις στο παρόν και στο μέλλον.

Το ενδιαφέρον μας αυτό δεν είναι καθαρά και μόνο παιδαγωγικό, με την έννοια του αποπλαισιωμένου γεγονότος από τον χωροχρόνο που συνέβη, ούτε είναι ένα στείο ακαδημαϊκό ενδιαφέρον, που στόχος του είναι να γίνει μια πρωτότυπη και πρωτοποριακή έρευνα, που να έχει σα σκοπό να εξαντλήσει την θεματική. Οι έρευνες μας έχουν σαν ζητούμενο να επαναπροσδιορίσουν την "παιδαγωγική", μέσα από το πρίσμα της ιστορίας και των αγώνων του παρελθόντος, επικεντρώντας ιδιαίτερα στα κενά της επίσημης ιστορίας και με σκοπό να την συνδέσουν με το σήμερα και τους καθημερινούς αγώνες του τώρα. Για μας ο επαναπροσδιορισμός της παιδαγωγικής έχει σαν προϋπόθεση να επανσυνδεθεί με πολιτικά περιεχόμενα, και να σταματήσει να είναι ένα μάθημα του πανεπιστημίου ή κάτι που αφορά τους/τις δασκάλους/ες. Για μας η παιδαγωγική είναι βίωμα και εμπειρίες που γεφυρώνουν το χάσμα από την θεωρία στην πράξη και κάνουν τις ουτοπίες να φαντάζουν αληθινές στο εδώ και στο τώρα.

Η μπροσούρα αυτή αποτελεί μια απόπειρα συγκέντρωσης στοιχείων για την ζωή και το παιδαγωγικό έργο του Janousz Korczak, τοποθετώντας την ιστορία του μέσα στο ιστορικό πλαίσιο μιας εποχής που ήταν γεμάτη από αγώνες και μεταρρυθμίσεις για την παιδεία. Η άνοδος των φασιστικών καθεστώτων στην Ευρώπη σήμανε την οριστική καταστολή των ριζοσπαστικών και μεταρρυθμιστικών κινημάτων και για την εκπαίδευση. Μέχρι και πολύ μετά την λήξη του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου κάθε προοδευτική τάση καταστάληκε και κυριάρχησαν οι συντηρητικές προπαγανδιστικές πρακτικές των φασιστικών καθεστώτων. Περίπου στα μέσα της δεκαετίας του '50 ξεκινάνε οι πρώτες καινούργιες δημιουργικές κριτικές και ελπιδοφόρες απόπειρες για αναμόρφωση και αλλαγή του συστήματος. Έτσι λοιπόν συνεχίζοντας την ιστορία, βρισκόμαστε σε μια εποχή παθητικότητας, και φασιστικοποίησης της κοινωνίας που φυσικά δεν εμφανίστηκε τώρα ως δια μαγείας, αλλά κληρονομήθηκε και αναπαράγεται και μέσα από τα εκπαιδευτικά κρατικά ιδρύματα. Θέλουμε να ξαναζωντανέψουμε την μνήμη και να θερμάνουμε τις καρδιές μας με τους διαχρονικούς αγώνες του παρελθόντος, και να τους αξιοποιήσουμε πρακτικά στη σχολική καθημερινότητα του Μικρού Δέντρου. Και να θυμόμαστε από ποιούς καταστάληκαν ή αλλοτριώθηκαν τα παιδαγωγικά κινήματα. Η υπέρμετρη αισιοδοξία που διακατείχε τους-τις παιδαγωγούς στην ανατολή του 20ου αιώνα πέρασε ανεπιστρεπτί. Τώρα θα πρέπει να φτιάξουμε νέες συνθήκες, έχοντας στο νου μας τα συμβάντα του παρελθόντος.

Ο λόγος για το Γ' Ράιχ και το Ολοκαύτωμα¹. Το Ολοκαύτωμα, που λόγω αυτού η ανθρώπινη ιστορία μετράει αλλιώς το τι είναι "ανθρώπινο" και τι όχι . Όταν

---

¹ Το Ολοκαύτωμα επίσης ονομάζεται Shoah στα εβραϊκά, η λέξη σημαίνει καταστροφή αναφέρεται στην περίοδο από τις 30 Ιανουαρίου 1933, όταν ο Αδόλφος Χίτλερ έγινε καγκελάριος της Γερμανίας, μέχρι τις 8 Μάη του 1945, όταν ο πόλεμος στην Ευρώπη τελείωσε. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, οι Εβραίοι της Ευρώπης αντιμετώπισαν όλο και περισσότερες και σκληρές διώξεις οι οποίες τελικά οδήγησαν στη δολοφονία 6,000,000 Εβραίων (μεταξύ των οποίων 1,5 εκατομμυρίου παιδιών) και την καταστροφή 5,000 εβραϊκών κοινοτήτων. Αυτοί οι θάνατοι αφορούσαν στα δύο τρίτα του ευρωπαϊκού εβραϊσμού και στο ένα τρίτο του παγκόσμιου εβραϊσμού. Οι Εβραίοι οι οποίοι πέθαιναν δεν αποτελούσαν απώλειες των μαχών που λάμβαναν χώρα στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Περισσότερο, ήταν

τελείωσε ο πόλεμος κανείς δεν το πίστευε, αλλά και κανείς δεν μιλούσε για αυτό. "Κανείς δεν μπορούσε να το φανταστεί. Θα ήταν πέρα ως πέρα αδύνατο. Διότι ο εθνικοσοσιαλισμός, ο οποίος ναι μεν δεν διαπνεόταν με ιδέες, πλην όμως διέθετε ένα ολόκληρο οπλοστάσιο από συγκεχυμένες και διεστραμμένες αντιλήψεις, υπήρξε μέχρι σήμερα το μοναδικό πολιτικό σύστημα του εικοστού αιώνα που όχι απλώς έκανε πράξη την κυριαρχία του αντι-ανθρώπου, όπως και άλλα κόκκινα ή λευκά καθεστώτα τρομοκρατίας, αλλά και την ανέδειξε ρητά και σαν αρχή." (J. Amery, Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση.)

Η "τελική λύση", με κεντρικό άξονα τον αντιανθρωπισμό, μετέτρεξε τον θάνατο σε μια βιομηχανική αλυσίδα παραγωγής, που λειτουργούσε τέλεια, με την συμμετοχή των πάντων, και την ατομική ευθύνη κανενός. Γι' αυτό το περίφημο "κανείς δεν ήξερε" ή "ήταν δύσκολο να το πιστέψεις" ή "ήταν ευθύνη των ανωτέρων μου" ηχούσε φάλτσα στα αυτιά των επιζήσαντων, και ήταν ακόμα ένας λόγος που τις πρώτες δεκαετίες υπήρξε αυτή η σιωπή. Ήταν μια ιστορική δικαιολογία για την συλλογική ενοχή, για το απολύτως πραγματικό "έγκλημα των εγκλημάτων". "...τα Λάγκερ δεν αποτελούν ένα ατύχημα, ένα απρόπτο της Ιστορίας. Τα ναζιστικά στρατόπεδα αποτέλεσαν την κορωνίδα του φασισμού, είναι η τερατώδης έκφραση του, αλλά ο φασισμός προυπήρχε του Χίτλερ και του Μουσολίνι και επέζησε ανοιχτά ή με καλυμμένο το πρόσωπο του, της ήττας του στον Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Παντού στον κόσμο, εαν γίνει η αρχή της παραβίασης των θεμελιωδών ελευθεριών του ανθρώπου και της ισότητας, θα οδηγηθούμε στα στρατόπεδα, είναι δύσκολο να σταματήσεις σε αυτόν τον δρόμο" (P. Levi, Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος). Ο Primo Levi² συμπύκνωσε την ουσία για την φύση του ανθρώπου στην πρόταση "Συνέβη άρα μπορεί να ξανασυμβεί".

θύματα της εσκεμμένης και συστηματικής προσπάθειας της Γερμανίας να εξοντώσει ολόκληρο τον εβραϊκό πληθυσμό της Ευρώπης, ένα σχέδιο το οποίο ο Χίτλερ ονόμαζε «Τελική Λύση» (Endlösung)
πηγή:<https://terminal119archive.wordpress.com/2009/06/08/τι-ειναι-το-ολοκαυτωμα-εισηγηση-2ου-workshop/>

² Ο Primo Levi ανήκει σε μια οικογένεια Ιταλών Εβραίων. Απο το 1942 ξεκίνησε να εργάζεται ως χημικός. Μετά την συνθηκολόγηση της Ιταλίας τον Σεπτέμβριο του 1943 οργανώνεται στην αντίσταση, και συλλαμβάνεται τον

Είναι άραγε τόσο απλό να μιλήσει κανείς για τον J. Korczak;

Εντοπίσαμε πολλές δυσκολίες και πολλά εμπόδια, όταν αποφασίσαμε να ασχοληθούμε με το παιδαγωγικό ζήτημα που λέγεται Janusz Korczak. Οι πρώτες δυσκολίες ήταν πρακτικές, δεν βρήκαμε παρά ελάχιστες αναφορές στον J. K. στην ελληνική βιβλιογραφία, και στο ίντερνετ (παρόλα αυτά συνέβη μια ιντερνετική έκρηξη τα τελευταία τρία χρόνια). Ο δεύτερος προβληματισμός μας είναι πώς θα μπορέσει κανείς να μιλήσει για τον J. K. χωρίς να κυριαρχήσει ο θάνατος, αλλά η ζωή και το έργο του. Και ο συνολικός προβληματισμός που προκύπτει από τα παραπάνω, είναι πως δεν γίνεται να μην μιλήσεις για το Ολοκαύτωμα τόσο στην Ευρώπη όσο και στον ελλαδικό χώρο, αν θες να ασχοληθείς με τον J. K.

Παρατηρούμε λοιπόν τους έλληνες συγγραφείς να αναφέρουν την θυσία του J. K. σαν να είναι μια προσωπική αυτοθυσία, αποκομμένη από το Ολοκαύτωμα. Σαν να ήταν η μόνη ξέχωρη σημαντική προσωπικότητα από τους εβραίους της Ευρώπης που οδηγήθηκαν στα στρατόπεδα εξόντωσης, και σαν η καταστολή και η εξόντωση των σύγχρονων παιδαγωγικών εγχειρημάτων να μην προήλθε από την άνοδο του Ναζισμού στη Ευρώπη, αλλά περιγράφεται με τις συνήθεις απενοχοποιημένες λέξεις για την συλλογική μνήμη, του τύπου "η επαναφορά του στερεότυπου εκπαιδευτικού συστήματος", ενώ εγκαθιδρύονται ξεκάθαρα προπαγανδιστικά εκπαιδευτικά συστήματα με φασιστικά περιεχόμενα, όπου η μετωπική διδασκαλία φαντάζει εκπαιδευτικό πταίσμα (στην Ελλάδα βλέπε δικτατορία Μεταξά) μπροστά τους.

Ο αντισημιτισμός, το Ολοκαύτωμα και το κομμάτι αυτό της ελληνικής ιστορίας αναφέρονται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην θιχτεί το ελληνικό κοινό. "Το ζήτημα του αντισημιτισμού παραμένει στην Ελλάδα μέχρι σήμερα αντικείμενο ελάχιστης και μεμονωμένης επιστημονικής έρευνας...Επιπλέον η απώθηση της

Δεκέμβριο του 1943 ως αντιστασιακός. Εκτοπίζεται ως Εβραίος στο Αουσβιτς τον Ιανουάριο του 1944. Μετά την επιστροφή του στο Τορίνο θα είναι από τους λίγους που θα γράψουν αμέσως για τις εμπειρίες τους στα lager. Ο ίδιος είχε πει πως η γραφή λειτουργούσε γι' αυτόν, σε πρώτη φάση, ως προσωπική απελευθέρωση. Τον Μάρτιο του 1987 αυτοκτονεί στο σπίτι του.

εβραϊκής γενοκτονίας από την συλλογική εθνική μνήμη, πλην ελαχίστων τυπικών ετήσιων εκδηλώσεων, καθώς και η απουσία μιας επαρκούς επεξεργασίας των ιστορικών γεγονότων αποτελούν προϋπόθεση για την κοινωνική συνέχεια του αντισημιτισμού, όπως μπορεί να διατυπωθεί εξάλλου και για την ελληνική πραγματικότητα. "(F. De Pers-A. Φωτάκης, Αντισημιτισμός) Όμως σίγουρα δεν θα έπρεπε να υπάρχει ουδετερότητα στο λόγο, ούτε διατήρηση ίσων αποστάσεων, όταν αναφέρεται κανείς στον J. K. Όταν δεν επισημαίνεις πουθενά την λέξη αντισημιτισμός, τότε ήδη έχεις πάρει θέση. Ειδικά το 2016 όπου η στρατοπεδική λογοτεχνία είναι πλέον μεταφρασμένη και στα ελληνικά, και υπάρχουν πλέον κάποιες μαρτυρίες από τους επιζώντες. Όταν λοιπόν υπάρχουν κείμενα σαν αυτά του Primo Levi, που μιλάνε για την ουσία των στρατοπέδων και του αντισημιτισμού η απουσία αναφοράς δεν εξισώνεται με απώλεια μνήμης, αλλά αποτελεί έκφραση αντισημιτισμού. Και υπάρχουν πολλά είδη αντισημιτισμού, δεν είναι μόνο ο κλασικό τρόπος, αυτός δηλαδή της ξεκάθαρης τοποθέτησης ενάντια των εβραίων και της αμφισβήτηση του Ολοκαυτώματος. Υπάρχει ο έμμεσος, αυτός της αποσύνδεσης των γεγονότων από την σφαίρα της ιστορίας. Δηλαδή, αναφέρομαι στην παιδαγωγική του J. K. αλλά όχι στην ταυτότητα του, τονίζω τον ηρωικό του θάνατο, αλλά δεν τον πλαισιώνω με τις κοινωνικοπολιτικές συνθήκες της εποχής του τότε και του τώρα. Έτσι φτιάχνω έναν ήρωα, ο οποίος είναι εβραίος, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα εβραϊόπουλα, αλλά την λέξη εβραίος την αποφεύγω. Και όταν υπάρχουν οι μαρτυρίες των επιζώντων τότε σίγουρα μπορούμε να μιλάμε για ξεκάθαρο αντισημιτισμό. «Τότε για πρώτη φορά συνειδητοποιήσαμε ότι η γλώσσα μας δεν έχει τις λέξεις για να εκφράσει αυτή την ύβρι, την εκμηδένιση του ανθρώπου. Σαν προικισμένοι με την ενορατική ικανότητα των προφητών, είδαμε την πραγματικότητα. Είμαστε στον πάτο. Πιο κάτω δε γίνεται να πάμε. Δεν μπορούμε να σκεφτούμε αθλιότερη ύπαρξη από τη δική μας. Τίποτα πια δε μας ανήκει: μας στέρησαν τα ρούχα, τα παπούτσια μας, τα μαλλιά μας [...]. Θα μας στερήσουν και το όνομά μας: κι αν θέλουμε να το κρατήσουμε, θα πρέπει να βρούμε τη δύναμη μέσα μας, τη δύναμη να το σώσουμε και μαζί με αυτό να σώσουμε κάτι από μας, κάτι από αυτό που υπήρξαμε» (P. Levi, Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος)

Σίγουρα ο J. K. ήταν ένας διανοούμενος της πράξης και αυτό τον κάνει να διαφέρει από τους υπόλοιπους κρατούμενους στα στρατόπεδα εξόντωσης. Ο

Jean Amery³ περιγράφει την κατάσταση των διανοούμενων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης "Θυμάμαι μορφωμένους και καλλιεργημένους συντρόφους οι οποίοι στάζοντας από ιδρώτα, πάλευαν κάθε πρωί με το αχυρένιο στρώμα τους και τις κουβέρτες τους και παρόλο αυτά πάλι δεν τα κατάφερναν καλά, αργότερα στο χώρο δουλειάς να τους έχει καταπλακώσει ο φόβος -ο οποίος σταδιακά γίνεται εμμονή- ότι με την επιστροφή τους πίσω στο θάλαμο θα τιμωρούνταν με χτυπήματα ή με απαγόρευση φαγητού για μια μέρα...Δεχόταν μια πλήρη έλλειψη σεβασμού τόσο στο στρατόπεδο από τους ανώτερους ιεραρχικά κρατούμενους και συντρόφους όσο και στον τόπο δουλειάς από τους πολίτες-εργάτες και τους Κάπο. Ακόμα χειρότερα: δεν μπορούσαν να βρουν φίλους, καθώς στις περισσότερες των περιπτώσεων ήταν αδύνατον για αυτούς να χρησιμοποιήσουν αβίαστα την αργκό του στρατοπέδου, την μόνη αποδεκτή μορφή αμοιβαίας επικοινωνίας...Στο Άουσβιτς ο διανοούμενος ήταν απομονωμένος, για να τα βγάλει πέρα μόνος του. Έτσι το πρόβλημα της αντιπαράθεσης του πνεύματος και του τρόμου εμφανίζονταν σε μια πιο ριζική μορφή, και αν μου επιτρέπεται η έκφραση εδώ, σε μια καθαρότερη μορφή." Στην συγκεκριμένη περίπτωση του J. K. η προσωπική του αξιοπρέπεια βρίσκεται στο ότι ενώ ο θάνατος κυριαρχούσε σε όλη την Ευρώπη, επέλεξε να σταθεί ίσος στην κοινότητα των παιδιών στη οποία ζούσε και αντιστεκόταν, άλλωστε ο ίδιος θα μπορούσε να είχε ξεφύγει από την Treblinka, αλλά αυτός, που υπήρξε συνήγορος των δικαιωμάτων των παιδιών στην ζωή, έγινε συνοδός τους στο θάνατο. Αυτό από μόνο του το γεγονός είναι όμοιο με χιλιάδες άλλες οικογένειες που συνόδευσαν τα παιδιά τους στον θάνατο, και η αλήθεια είναι πως από μόνη της η παιδική ηλικία όταν συνοδεύεται με λέξεις όπως θάνατος, πειράματα, βασανισμοί, εκτελέσεις, εμείς οι λευκοί του

---

³ (Jean Amery 1912-1978)"Εβραίος επιζώντας από στρατόπεδο εξόντωσης, συγγραφέας και διανοούμενος, πήρε μέρος στην βέλγικη αντίσταση ενάντια στους γερμανούς, βασανίστηκε άγρια στο αρχηγείο της Γκεστάπο στο Saint-Gilles και εκτοπίστηκε σε διάφορα στρατόπεδα εξόντωσης: Νταχάου, Μπούχενβαλντ, Άουσβιτς, Μπέργκεν-Μπέλσεν -από όπου απελευθερώθηκε από τους Άγγλους. Αυτοκτόνησε το 1978, πραγματοποιώντας την ουσία του τίτλου ενός κειμένου του το "Να αυτοχειριστώ". Να σημειώσουμε ότι το φαινόμενο της αυτοκτονίας επιζώντων των στρατόπεδων συγκέντρωσης ήταν συχνό." Antifa Negative #1)

δυτικού κόσμου σχεδόν ογδόντα χρόνια μετά το Ολοκαύτωμα συγκινούμαστε ελαφρά τη καρδιά.

Για έμας η επιλογή να ανοίξουμε μια συζήτηση για τον J. K. είναι συνειδητή και μας ενδιαφέρει να καταδείξουμε αυτό το κενό της ιστορίας τόσο παιδαγωγικά όσο και αντιφασιστικά. Οι ελάχιστες αναφορές του ονόματος του σε ιστορίες της παιδαγωγικής, που δεν καταδεινύουν αυτό το κενό της ιστορίας του Ολοκαυτώματος, είναι σαν μια λίστα βιογραφικών σημειωμάτων από ριζοσπάστες παιδαγωγούς που λειτούργησαν σε ένα χωροχρόνο που δεν έχει σημασία. Αρα λοιπόν, η ιστορία γίνεται μια αποκομμένη ύλη για την εξεταστική. Για μας η ιστορία της παιδαγωγικής δεν μπορεί να εξετάζεται απογυμνωμένα, αλλά σε συνάρτηση με την κοινωνικοπολιτική κατάσταση της κάθε εποχής, αλλά και σε συνεχόμενη αλληλεπίδραση με τα προσωπικά βιώματα του εκάστοτε παιδαγωγού.

Για μας σήμερα που οι δεκαετίες άρχισαν να λειαινούν τις ενοχές από τον Β' Π.Π. και το Ολοκαύτωμα, και έχει αρχίσει με αρκετές δεκαετίες καθυστέρηση και στην Ελλάδα η συγγραφή και μετάφραση βιβλίων για το Ολοκαύτωμα και συγκεκριμένα για την εξόντωση των ελλήνων εβραίων, θεωρούμε σημαντικό να συμπληρώσουμε την ιστορία του J. K. βάζοντας την στο κατάλληλο αντιφασιστικό ιστορικό πλαίσιο, κι όχι να εφησυχάζομαστε που τώρα η ελληνική βιβλιογραφία μετράει και τρεις αναφορές(!) του στην ευρωπαϊκή παιδαγωγική ιστορία. Ζούμε σε μια ελληνική κοινωνική πραγματικότητα που δεν κρύβει μέσα της τον αντισημιτισμό, αλλά τον διαλαλεί λεκτικά και πρακτικά και δεν σταμάτησε ποτέ να τον εκφράζει. Έτσι, αν συνέβη μια φορά οι εβραίοι της Ελλάδας να "εξαφανιστούν", έτσι και σήμερα μπορεί να εξαφανιστεί ξανά ο επόμενος "άλλος". Το ελάχιστο που μπορούμε να κάνουμε για την βαριά κληρονομιά που κουβαλάμε είναι να ξεθάβουμε τα κενά της ιστορίας.

Η ίδια η αποσιώπηση της ιστορίας από τους ντόπιους πατριώτες, και οι με θρασύτητα δηλώσεις πως το ολοκαύτωμα δεν έχει υπάρξει. Η συμμετοχή μιας ολόκληρης κοινωνίας στην επιβολή του φόβου και στην προσωποποίηση του σε τρομοκράτες, γκέι, μουσουλμάνους, εβραίους και στην δαιμονοποίηση του "άλλου". Επιλέγουμε να θυμηθούμε και να υπενθυμίσουμε την ιστορία του J. K., σαν μια μνήμη που ξετυλίγει την ανθρώπινη ιστορία τόσο μέσα από δημιουργικές αντιστάσεις, όσο και από μεθόδους φυσικής εξόντωσης.

"Νοιώθω άβολα σε αυτή τη φιλειρηνική χώρα που κατοικείται από ικανούς, δουλευταράδες και μοντέρνους ανθρώπους. Ο αναγνώστης μπορεί να μαντέψει γιατί: ανήκω ευτυχώς σε αυτά τα υπό αργή εξαφάνιση είδη που εν μέσω γενικής συμφωνίας αποκαλούνται θύματα Ναζισμού.(Amery J. Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση.)"

Μια σύντομη βιογραφία

Ο Janusz Korczak γεννήθηκε στην Βαρσοβία στις 22 Ιούλη του 1878, από πολωνοεβραίους γονείς. Το πραγματικό του όνομα ήταν Henryk Goldszmit, ακόμη ήταν γνωστός ως ο Γερό-Δόκτωρ. Είχε υιοθετήσει πολλές ταυτότητες όπως του γιατρού, του παιδαγωγού, του ραδιοφωνικού παραγωγού, του δημοσιογράφου, του κοινωνικού ακτιβιστή και του λέκτορα.

Σε μικρή ηλικία είχε δείξει ενδιαφέρον για τα παιδιά του δρόμου στις φτωχογειτονιές της Βαρσοβίας, πάθος το οποίο τον οδήγησε για τις ενήλικες επιλογές του, κυρίως αυτήν του παιδαγωγού. Ξεκίνησε τις σπουδές του το 1898 στην Ιατρική Σχολή του Αυτοκρατορικού Πανεπιστημίου της Βαρσοβίας.

Το 1899 επισκεύτηκε την Ελβετία και ήρθε σε επαφή με το παιδαγωγικό έργο του Πεσταλότσι. Στο τέλος της ίδιας χρονιάς συνελλήφθη για συμμετοχή στην Φιλανθρωπική Εταιρία και κρατήθηκε για μικρό χρονικό διάστημα. Το 1905 πήρε το πτυχίο της Ιατρικής και

κλήθηκε στο ρωσοιαπωνικό πόλεμο. Από την επιστροφή του και μέχρι το 1912 εργάστηκε ως παιδίατρος στο Νοσοκομείο Παίδων. Χαρακτηριστικό του σα γιατρός ήταν ότι επεδίωκε την επαφή με φτωχογειτονιές. Ταξίδεψε αρκετά στην Ευρώπη και ερχόταν σε επαφή με σύγχρονες παιδαγωγικές

δραστηριότητες με σκοπό να εμπλουτίσει τόσο τις έρευνες του όσο και τις πρακτικές του. Από νωρίς πήρε την απόφαση να μην δημιουργήσει την δική του οικογένεια, αλλά να σταθεί αλληλέγγυος στις υποθέσεις των παιδιών. Συμμετείχε ενεργά σε κοινωνικές δράσεις όπως αυτές των θερινών κατασκηνώσεων και στην Εταιρία Υγιεινής της Βαρσοβίας.

Το 1909 συμμετέχει στον εβραϊκό σύλλογο "Βοήθεια στα Ορφανά", και λίγα χρόνια αργότερα ιδρύει και διευθύνει το ορφανοτροφείο "Σπίτι των Ορφανών" (Dom Sierot) μαζί με την αγαπημένη του συνεργάτιδα Stefania Wilczynska (1886-1942), γνωστή ως Μαντάμ Στέφα. Στο "Σπίτι των Ορφανών" εξέλιξε και εμβάθυνε την παιδαγωγική του θεώρηση, μέσα από την ίδια κοινοτική καθημερινή ζωή μαζί με τα παιδιά από 4 έως 14 χρονών. Το 1919 μαζί με τη Maria Falska συνιδρύσανε "Το Σπίτι μας" (Nasz Dom) για ορφανά παιδιά από την Πολωνία.

Βαθύτατα επηρεασμένος αρχικά από την παιδαγωγική φιλοσοφία και πρακτική των Pestalozzi, Froebel, Dewey, Decroly και Montessori, ανήκει και ο ίδιος στο κίνημα της μεταρρυθμιστικής παιδαγωγικής με βασικό άξονα "παιδαγωγική από την σκοπιά του παιδιού" και βασικό εργαλείο την αυτοδιοίκηση της κοινότητας. Παράλληλα με τον κοινωνική του δράση ήταν συγγραφέας και ραδιοφωνικός δημοσιογράφος. Ο ίδιος έχει εκδόσει 24 βιβλία (από τα οποία κάποια είναι μεταφρασμένα στα αγγλικά) και εκατοντάδες άρθρα σε περιοδικά. Την περίοδο 1926 μέχρι 1939 συντόνισε ένα περιοδικό που τα άρθρα του ήταν από παιδιά και εφήβους, το περιοδικό λεγόταν "Η επιθεώρηση μας" ήταν το πρώτο περιοδικό από παιδιά και ήταν ένθετο την εφημερίδας "Η επιθεώρηση".

Το 1934 και 1936 επισκέφτηκε την Παλαιστίνη και συνάντησε παλιούς μαθητές του στο kibbutz⁴ Ein Harod, όπου και μελέτησε την παιδαγωγική

---

⁴ Τα kibbutz δημιουργήθηκαν στις αρχές του 1900. « Ξεκίνησαν σαν ουτοπικές κοινότητες, οργανωμένες σε σοσιαλιστικά και δημοκρατικά πρότυπα, για να προωθήσουν την ιδεολογία του σιωνισμού...τα έφτιαξαν πρώην διανοούμενοι με αριστερή ιδεολογία» επισημαίνει η ιστορικός Ρένα Μόλχο, σε μια συνέντευξή της στην εφημερίδα το Βήμα με θέμα "Τα κιμπούτς πεθαίνουν στο Ισραήλ" στις 29/8/2010. Η παιδαγωγική τους προσέγγιση ήταν αυτή της κοινότητας. Τα παιδιά ζούνε από βρέφη όλα μαζί και ανατρέφονται

τους προσέγγιση. Του προτείνανε να μείνει, ειδικά με την άνοδο του αντισημιτισμού στη Βαρσοβία, αλλά αρνήθηκε να αφήσει το ορφανοτροφείο. Εμπνεύστηκε από την ιδέα της κοινοτικής ζωής και της αυτοδιοίκησης στη ζωή στα kibbutz, και μετέφερε την ιδέα της συλλογικής ζωής πίσω στην Βαρσοβία.

Σαν ραδιοφωνικός παραγωγός δημιούργησε μια σειρά παιδαγωγικών εκπομπών-καταγγελίες με τις νέες ιδέες της μεταρρυθμιστικής παιδαγωγικής από όλη την Ευρώπη, εξ' αιτίας της ανόδου του αντισημιτισμού τον σταμάτησαν για 2 χρόνια, όπου επανήλθε στο ραδιόφωνο για λίγους μήνες και με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου απαγορεύτηκαν.

από παιδαγωγούς στο Σπίτι των Παιδιών. Παρακάτω είναι ένα απόσπασμα που συνοψίζει την παιδαγωγική που ακολουθούσαν "Οι παιδαγωγοί στα κιμπούτζ πιστεύουν ότι η συλλογική εκπαίδευση μειώνει τη σύγκρουση παιδιού-γονέα για διάφορους λόγους:1.Το παιδί υποστηριζόμενο από το κιμπούτζ, είναι οικονομικά ανεξάρτητο από τους γονείς του. 2. Η ισότητα των φύλων εξαλείφει το πατριαρχικό οικογενειακό σύστημα 3. Η σπουδαιότητα της περιποίησης επιτρέπει στο παιδί να αγαπάει κάποιον άλλον εκτός από τους γονείς του. 4. Επειδή οι παιδαγωγοί χειρίζονται ζητήματα πειθαρχίας, οι καθημερινές επισκέψεις των γονιών και των παιδιών γίνονται κάτω από ιδεώδεις συνθήκες. 5. Η ζήλεια και ο θυμός που εκφράζονται μέσα στην οικογένεια δεν μπορούν να εκφραστούν μέσα στο κιμπούτζ επειδή το παιδί μπορεί να βρει πιο νόμιμα αντικείμενα επίθεσης ανάμεσα στους ομοίους του. 6. Ο συλλογικός σκελετός της δουλειάς προστατεύει το παιδί από την υπερπροστασία ή την καταδυναστευση των γονιών, που θα μπορούσαν να μπλοκάρουν τις προσπάθειες του να γίνει ανεξάρτητο. (Ρ. Φάρσον, Για την απελευθέρωση των παιδιών, εκδ. Γλάρος 1980)" Τα παραπάνω συνέβαιναν περίπου μέχρι την δεκαετία του '70 «...σήμερα υπάρχουν ελάχιστα κιμπούτζ που ακολουθούν αυτό το πρότυπο.» αναφέρει ο δημοσιογράφος Ζάν Κοέν σε συνέντευξή του στο παραπάνω άρθρο.

Με την εισβολή των Γερμανών στην Πολωνία, οι πρώτοι ανακοινώνουν τη δημιουργία του γκέτο στη Βαρσοβία⁵. Το Νοέμβριο του 1940 όλοι οι Εβραίοι κάτοικοι της διατάσσονται να μετακομίσουν στην καθορισμένη περιοχή, η οποία πρόκειται να αποκοπεί από την υπόλοιπη πόλη. Αρχίζει η ανέγερση ενός τείχους ύψους τριών μέτρων με συρματοπλεγμα στην κορυφή. Και το εβραϊκό ορφανοτροφείο "Dom Sierot" μεταφέρεται στο γκέτο. Έκει τα παιδιά ζουν σε άθλιες συνθήκες και ο Δόκτωρ αγωνίζεται για το τελευταίο τους δικαίωμα - το δικαίωμα για ένα αξιοπρεπή θάνατο.

Με το ξεκίνημα της εκκένωσης του γκέτο τον Αύγουστο του 1942 ο J. K., η Stefa Wilczynska και τα 192 παιδιά τους, όπως και οι υπόλοιποι 250.000 εβραίοι οδηγούνται στο στρατόπεδο εξόντωσης της Τρεμπλίνκα. Ο Joshua Perle, αυτόπτης μάρτυρας, περιέγραψε την πορεία του J. K. και των παιδιών του μέσα από το γκέτο ως εξής: "...Έγινε θαύμα. Διακόσια παιδιά δεν έκλαψαν. Διακόσιες αγνές ψυχές, καταδικασμένες σε θάνατο, δεν έκλαψαν. Κανείς δεν το βάλε στα πόδια. Κανείς δεν προσπάθησε να κρυφτεί. Γατζώθηκαν από τον δάσκαλο και μέντορά τους, τον πατέρα και αδερφό τους J. K., για να τα προστατεύσει και να διαφυλάξει. Τα παιδιά ήταν περικυκλωμένα από Γερμανούς, Ουκρανούς και σε εκείνους τους καιρούς και από Εβραίους αστυνομικούς. Τα χτυπούσαν και τα πυροβολούσαν. Θαρρείς και οι πέτρες έκλαιγαν στην θέα αυτής της πομπής." Αξιομνημόνευτο γεγονός είναι, πως ο Γέρο Δόκτωρ είχε την δυνατότητα να προμηθευτεί νόμιμα χαρτιά

---

⁵ "Το γκέτο της Βαρσοβίας το 1940 αριθμούσε 500,000 κατοίκους. Σχεδόν 45,000 πέθαναν εκεί μόνο το 1941. Ως αντίδραση σε αυτές τις συνθήκες ζωής, έλαβε χώρα και μια εξέγερση στο Γκέτο της Βαρσοβίας από τις 19 Απρίλη μέχρι τις 16 Μάη. Αυτή ήταν η πρώτη εξέγερση που συνέβη σε ευρωπαϊκό έδαφος απέναντι στους Ναζί, ακόμη κι από αυτά τα εδάφη που ήταν εκτός γκέτο, οπότε καταλαβαίνουμε τη σημασία της. Εκεί, για 27 μέρες, οι Εβραίοι χτυπούσαν τους Γερμανούς κυρίως με μολότοφ και άλλα απλά μέσα, σύντομα όμως η εξέγερση κατεστάλη και οι κάτοικοι του γκέτο οδηγήθηκαν γρήγορα στο στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα."

Από την εισήγηση της εκδήλωσης 'Τι είναι το Ολοκαύτωμα' από την ομάδα Terminal 119 για την κοινωνική και ατομική αυτονομία.
"<https://terminal119archive.wordpress.com/2009/06/08/τι-είναι-το-ολοκαύτωμα-εισήγηση-2ου-workshop/>

και να αποφύγει την εκτόπιση του. Πρόταση την οποία δεν δέχτηκε όπως φάνηκε από την ιστορία.

Και σήμερα επτά δεκαετίες μετά από την θανάτωση του, το πολωνικό κράτος τον θυμάται και του αφιερώνει διαλέξεις και συνέδρια στο όνομα του, το 2012 μάλιστα κηρύχτηκε επίσημα "Έτος Κόρτσακ". Στη ελληνική βιβλιογραφία υπάρχει μόνο μεταφρασμένο από την Άλκη Ζέη, το παιδικό θεατρικό έργο "Ματτίας ο Πρώτος - Τα παιδιά στη βουλή οι μεγάλοι στο σκαμνοί" εκδόσεις μεταίχμιο (2011). Επίσης το 2014 διοργανώθηκε εκδήλωση με τίτλο "Τα παιδιά είναι πολίτες" για τον J. K. από το Συνήγορο του Παιδιού και την Παιδαγωγική Ομάδα «Σκασιαρχείο». Το 2015 το θέατρο Πόρτα ανέβασε την παράσταση του Ντέιβιντ Γκρεγκ «Ποιός είναι ο Δόκτωρ Κόρτσακ;» σε μετάφραση της Ξένιας Καλογεροπούλου.

"Ό,τι μας απαγορεύουν εμάς εκείνοι το κάνουν. Εμείς για όλα πρέπει να ρωτάμε τους μεγάλους, εκείνοι μας ρωτούν εμάς τίποτα. Μας λένε 'όταν μιλάνε οι μεγάλοι τα παιδιά σωπαίνουν'. Γιατί δηλαδή δεν είμαστε άνθρωποι εμείς, δεν έχουμε γνώμη, δεν έχουμε απόψεις, δεν έχουμε δικαιώματα;"

"Τραγουδείτε τώρα όλοι και μεγάλοι και παιδιά.

Οι μπαμπάδες και οι μαμάδες θυμηθείτε τα παλιά.

Ξεδιπλώστε τη σημαία, μοιάζει με ουράνιο τόξο,

οι μικροί είναι μεγάλοι και οι μεγάλοι είναι παιδιά...

Γιατί αυτοί που κυβερνάνε δεν ξεχνάνε τα παλιά"

Αποσπάσματα από το θεατρικού έργου Ματτίας ο Πρώτος.

Stefania Wilczynska ή αλλιώς Stefa

Συνόδευσε και στήριξε τον J. K. σε όλο του το έργο από το 1911 που συναντήθηκαν για πρώτη φορά. Γεννήθηκε το 1886 στην Πολωνία, και από την στιγμή που γνωριστήκανε, το δέσιμο τους ήταν αναπόφευκτο, αφού οι παιδαγωγικές τους ιδέες και ο άνευ όρων σεβασμός για τα παιδιά οδηγούσε τις δράσεις τους. Στο Α' Παγκόσμιο Πόλεμο που ο J. K. καλέστηκε να πολεμήσει, διεθυνε η ίδια το ορφανοτροφείο που αριθμούσε γύρω στα 150 παιδιά. Έζησε, και εκπαιδεύτηκε στο Kibbutz Ein Harod από το 1935 μέχρι το 1939. Με το ξεκίνημα του πολέμου της προτάθηκε να μείνει στο Ein Harod, πρόταση την οποία αρνήθηκε για να στηρίξει την λειτουργία του ορφανοτροφείου. Στην πορεία προς την πλατεία Umschagplatz του γκέτο, όπου από εκεί γίνονταν οι εκτοπίσεις στη Τρεμπλίνκα, συνόδευσε τα 192 παιδιά, και τον J. K., καθώς ήταν υπεύθυνη για την ηλικιακή ομάδα 9 με 12 ετών.

Η παιδαγωγική του σεβασμού

"Τα παιδιά δεν είναι μελλοντικοί άνθρωποι, γιατί είναι ήδη άνθρωποι."

Τα παιδιά είναι ένας ακόμα άλλος που καταπιέζεται κοινωνικά, και ο σκοπός του ενήλικα είναι να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του, συνοδεύοντας τα με σεβασμό στις εκάστοτες συνθήκες να «είναι». Στην παραπάνω πρόταση γίνεται μια απόπειρα συμπύκνωσης της παιδαγωγικής θεωρίας του J. K.. Η παιδαγωγική του πλαισιώνεται από τον άνευ όρων σεβασμό του ενήλικα προς το παιδί, χωρίς να επεκτείνει την ενήλικη ηθική του στο νέο άτομο. Το τρίπτυχο που εμπλουτίζει αυτό το πλαίσιο είναι ο σεβασμός στον θάνατο - στην καθημερινότητα - στην αυτενέργεια.

Ο J. K. δεν ευαγγελίζεται μελλοντικούς δημοκρατικούς πολίτες που θα αλλάξουν την κοινωνία, αλλά αντιμετωπίζει την παιδική ηλικία ισότιμα όπως και τις υπόλοιπες αναπτυξιακές περιόδους του ανθρώπου. Γνήσιος εκπρόσωπος της παιδοκεντρικής, μεταρρυθμιστικής τάσης των αρχών του προηγούμενου αιώνα, στήριξε τα πιστεύω του τόσο θεωρητικά όσο και πρακτικά. Κατήγγειλε την τυρρανία των φλύαρων και επεκτατικών ενηλίκων απέναντι στο δικαίωμα του παιδιού για αυτονομία.

Το 1919 διακυρήσσει ένα καταστατικό για το δικαίωμα των παιδιών στην ελευθερία. Μέσα από τις ραδιοφωνικές εκπομπές του, και το πλούσιο συγγραφικό του έργο καλεί την κοινωνία να απελευθερώσει τα παιδιά από την ενήλικη ενοχή και ηθική. Υποστηρίζει πως αφελείς υπάρχουν τόσο σε μικρές όσο και σε μεγάλες ηλικίες, και υποστηρίζει πως δεν έχει σχέση τι άνθρωπος είσαι με την ηλικία.

Το δικαίωμα του παιδιού στον θάνατο. Το νέο άτομο θα πρέπει να αφήνεται ελεύθερο να εξερευνήσει τον εαυτό του, τους άλλους και το περιβάλλον με τον προσωπικό του ρυθμό, χωρίς επιπλήξεις και διδαχές. Το βίωμα έχει πολύ σημαντική θέση στην προσέγγιση του, διότι αυτό είναι που καλλιεργεί τον άνθρωπο. Η αποτυχία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της παιδαγωγικής διαδικασίας, και ο ρόλος του ενήλικα είναι να το βοηθήσει να αξιολογεί και να εξελίσσεται μέσα από τις εμπειρίες. Έτσι δημιουργούνται αυτόνομες προσωπικότητες. Ο αυτοέλεγχος και αυτοπειθαρχία παίζουν σημαντικό ρόλο στην παιδαγωγική του, διότι η προσέγγιση του είναι αυτή της κοινοτικής οργάνωσης. Από τις δυο επισκέψεις του στα kiboutz είχε επηρεαστεί βαθύτατα από τον τρόπο λειτουργίας τους. Η κοινοτική οργάνωση, οι συλλογικές αποφάσεις και ευθύνες είναι βασικές αξίες για την δημιουργία μιας υγιούς δημοκρατικής συλλογικότητας.

Το δικαίωμα του παιδιού στο καθημερινό περιβάλλον. Ενώ τα παιδιά βρίσκονται σε ένα συνεχόμενο παρόν, οι ενήλικες τους μεταφέρουν συνεχώς τις προσδοκίες τους για το μέλλον, που συνήθως είναι και προσωπικές φιλοδοξίες. Ο γερό Δόκτωρ υποστηρίζει πως είναι αναφαίρετο δικαίωμα του παιδιού να υπάρχει στο εδώ και στο τώρα του σήμερα. Με αυτόν τον τρόπο υπάρχει ο σεβασμός στις επιλογές του παιδιού και στην διαχείριση του χρόνου του, πράγμα το οποίο το γεμίζει αυτοπεποίθηση. Δεν συμφωνεί πως ο ρόλος του δασκάλου είναι να τα προετοιμάσει για το μέλλον, αλλά για να τα συνοδέψει στο παρόν.

Το δικαίωμα του παιδιού στην αυτενέργεια. Η δόμηση του εαυτού σύμφωνα με την θεωρία του είναι σημαντική να συμβαίνει από το ίδιο το άτομο, χωρίς ενήλικες κατευθύνσεις, αλλά δημιουργώντας ένα γόνιμο περιβάλλον με ερεθίσματα που να καλύπτουν τις ανάγκες των παιδιών. Ένα περιβάλλον περιποιημένο, που να τηρούνται κανόνες υγιεινής, και μέσα σε αυτό το νέο άτομο να έχει δικαιώματα, υποχρεώσεις αλλά και επιπτώσεις που προκύπτουν από το συλλογικό. Με αυτό τον τρόπο αυτονομείται ο άνθρωπος χωρίς να είναι έρμαιο της ομάδας αλλά ούτε και δυνάστης της.

Τελειώνοντας κάπου εδώ την θεωρητική - πρακτική του προσέγγιση, υπάρχει ένα τεράστιο σε σημαντικότητα κομμάτι που σίγουρα έχει εμπνεύσει και επηρεάσει την παιδαγωγική πορεία, όταν ανέκαμψε με το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, και θα την δούμε παρακάτω.

Samorząd

Η πολωνική λέξη "Samorząd» χρησιμοποιείται από τον Korczak για να περιγράψει την αυτο-διαχείριση. Τα δύο ορφανοτροφεία που ίδρυσε ο ίδιος μαζί με τις συνεργάτιδες του ήταν αυτοδιοικούμενα, δηλαδή είχαν συμβούλιο όπου ενήλικοι και ανήλικοι είχαν ίσο δικαίωμα λόγου δηλαδή λειτουργούσαν αντιεραρχικά. Τα παιδιά επίσης είχαν θεσμίσει δικαστήριο, όπου επίλυαν συλλογικά τα προβλήματα τους, επίσης και οι ενήλικες μπορούσαν να περάσουν δικαστήριο. Τέλος είχαν δικό τους όργανο δημοσιοποίησης του λόγου τους και γενικότερης επικοινωνίας των προβληματισμών τους. Ήταν η εφημερίδα " η επιθεώρηση μας". Σαν πλέγμα αυτοδιοίκησης ήταν αρκετά ολοκληρωμένο και αυτόνομο. Όλη η καθημερινότητα της κοινότητας περνούσε από τα χέρια των παιδιών, από την καθαριότητα και το φαγητό, μέχρι σοβαρότερα ζητήματα αδικίας, ή διαπροσωπικών συγκρούσεων. Το δικαστήριο θέσπισε μια σειρά επιπτώσεων σε περίπτωση παράβασης κανόνων με ανώτερη αυτή της εκδίωξης από το ορφανοτροφείο. Ο J. K. έλεγε πως "Οι δικαστές είναι τα ίδια τα παιδιά και ξέρουν πολύ καλά πόσο δύσκολο είναι να μην κάνεις ποτέ λάθος. Ξέρουν επίσης ότι καθένας μπορεί να γίνει καλύτερος, αρκεί να το θέλει και να το προσπαθεί στ'αλήθεια."

Τα οραφανοτροφεία του είναι από τα πρώτα δημοκρατικά σχολεία μαζί με αυτό του A. S. Neil. Η παιδαγωγική του J. K. επηρέασε την ανθρωπιστική ψυχολογία και ιδιαίτερα των Carl Rogers. Η παιδοκεντρική φιλοσοφία σε συνδιασμό με την άνευ όρων αποδοχή χωρίς να κατευθύνει ο ενήλικας έχουν άμεση ταύτιση με την θεωρία του C. Rogers. Ακόμη ο Celestin Freinet επηρεάστηκε, ιδιαίτερα με την χρήση του έντυπου λόγου και της βιωματικής σαν μέσο μάθησης και κατάκτησης της γνώσης. Ένας αρκετά άγνωστος παιδαγωγός στην Ελλάδα, ο Β. Σουχομλίνσκι που είχε ιδρύσει το σχολείο της χαράς στην Ουκρανία που και αυτό διέπονταν από τις ίδιες αξίες. Τέλος, στο ζήτημα της αυτοδιοίκησης και της θεωρίας του διαλόγου σαν την πεμπτούσια της παιδαγωγικής, υπάρχει εμφανώς κοινός τόπος με την παιδαγωγική θεώρηση του Πάολο Φρέιρε στη Αγωγή του καταπιεζόμενου.

Τέλος, θα θέλαμε να παραθέσουμε το παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο της Οντέτ Βαρόν-Βασάρ "Η ανάδυση μιας δύσκολης μνήμης, κείμενα για την γενοκτονία των εβραίων" για να τονίσουμε την έλλειψη αναφορών στην ιστορία του ολοκαυτώματος στα ελληνικά σχολικά εγχειρίδια.

"Ο τομέας της μέσης εκπαίδευσης είναι νευραλγικός για την γνώση και την συνειδητοποίηση της γενοκτονίας των Εβραίων. Η καθυστέρηση της ένταξης του ζητήματος στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε σχέση με χώρες της Δυτικής Ευρώπης ήταν μεγάλη αλλά επόμενη, αφού ούτε η ακαδημαϊκή μας επιστημονική κοινότητα δεν είχε μέχρι πρόσφατα ενδιαφερθεί για το θέμα, το οποίο ελάχιστα διδάσκεται στα ΑΕΙ. Στα ελληνικά εγχειρίδια της Μέσης Εκπαίδευσης η κατάσταση ως πρόσφατα ήταν απογοητευτική, καθώς στην ύλη δεν υπήρχε ουσιαστικά τίποτε. Σημαντικές αλλαγές όμως σημειώθηκαν το 2007, με την ένταξη της γενοκτονίας των Εβραίων τόσο στην ύλη της Γ Γυμνασίου, με μια μικρή αναφορά, όσο και της Γ Λυκείου, με εκτενέστερο κεφάλαιο για τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο και τη γενοκτονία."

Βιβλία του ίδιου:

- 1906 Child of the Drawing Room
- 1920 How to love a child
- 1922 King Matt the first
- 1923 Little King Matty...and the Desert Island
- 1924 Educational moments
- 1924 Bankruptcy of Little Jack
- 1925 When I Am Little Again
- 1929 The child's right to respect
- 1935 Kaytek the Wizard
- 1935 The Stubborn Boy: The Life of Pasteur
- 1939 Playful education
- 1958 Ghetto diary

Κινηματογραφικές ταινίες:

- Ford A. (1975). Sie sind frei, Dr. Korczak Aleksander Ford
- Wajda A. (1990). Η θυσία του Κόρτσακ
- Livne M. (2001). Korczak of the children

Επίσης τα παιδικά θεατρικά του έργα έχουν ανεβεί αρκετές φορές, καθώς έχουν γραφτεί και αρκετά θεατρικά έργα για τον ίδιο.

Βιβλιογραφία:

- Antifa Negative (2013). Κύκλος αυτομόρφωσης για τον αντισημιτισμό #1
- Amery J. (2009). Πέρα από την ενοχή και την εξιλέωση. Άγρα
- Βαρών-Βασάρ Ο. (2013). Η ανάδυση μιας δύσκολης μνήμης. Κείμενα για την γενοκτονία των Εβραίων. Βιβλιοπωλείων της Εστίας

Ζέη Α. (2011). Θέατρο για παιδιά. Μεταίχμιο

Levi P. (2009). Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος. Άγρα

Παπαδοπούλου Ε (1997). Β. Σουχομλίνσκι: Το « Σχολείο της χαράς » .
Αδερφών Κυριαζίδη α.ε.

Stanislas T. (2011). Η κλεμμένη εφηβεία. University studio press

Συλλογικό-Κόκκινος Γ. (επιμέλεια) (2007). Προσεγγίζοντας το Ολοκαύτωμα
στο ελληνικό σχολείο. Ταξιδευτής

Pers de F. - Φωτάκης Α. (2014). Αντισημιτισμός, ιστορικές και θεωρητικές
προσεγγίσεις και το παράδειγμα της δίκης του Πλέυρη στην Ελλάδα. Ισνάφι

Postone M (2006). Οι ιστορικοί και το Ολοκαύτωμα. Ισνάφι

Πυργιωτάκης Γ. (2015). Διακεκριμένες προσωπικότητες της παιδαγωγικής.
Επίκεντρο

Φάρσον Ρ. (1980). Για την απελευθέρωση των παιδιών. Γλάρος

Ιστοσελίδες:

<https://terminal119archive.wordpress.com/2009/06/08/τι-είναι-το-ολοκαύτωμα-εισήγηση-2ου-workshop/>

<http://www.yadvashem.org>

<http://www.cohen.gr/new/>

<https://skasiarxeio.wordpress.com>

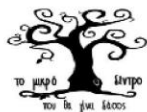
<http://booksjournal.gr/διάλογος>

<http://ww2istories.gr>

<http://holocaustseminar2014.blogspot.gr>

Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ

- 6/11** **"Η συνέλευση των ποντικών"**
ντοκουμέντα από παιδικές συνελεύσεις
αυτοοργανωμένη παραγωγή, 30´
- 20/11** **"Ο ανθός της ελληνικής νεολαίας"**
σταθμοί στους μαθητικούς αγώνες
αυτοοργανωμένη παραγωγή, 25´
- 4/12** **"Waiting for superman"**
κριτική των αμερικάνικων σχολείων
μέσα από την αναρχική φιλοσοφία
D. Guggenheim, 102´
- 18/12** **"Το μοντέρνο σχολείου του Ferrer"**
αυτοοργανωμένη παραγωγή, 15´
"Σχολειoff"
αυτοοργανωμένη παραγωγή-Απατρικς, 45´
- 15/1** **"Η θυσία του Κόρτσακ"**
ολοκαύτωμα και εκπαίδευση
A. Wajda, 115´
- 29/1** **"Κενά στην ιστορία της παιδείας"**
γυναίκες παιδαγωγοί
αυτοοργανωμένη παραγωγή, 20´
- 12/2** **"Just a beginning"**
φιλοσοφία με τα παιδιά
I. Baugier, J.P. Pozzi, 98´
- 26/2** **"Changed my life, Paul Goodman"**
κριτική της κατεστημένης παιδείας
J. Lee, 90´
- 18/3** **"Pesta. Ένα εναλλακτικό σχολείο"**
κέντρα παιδικής αυτονομίας στο Εκουαδόρ
R. Riess, L. Wild, 70´
- 1/4** **"Η ζωή και το έργο του Φρενέ"**
αυτοοργανωμένη παραγωγή, 30´

Παρασκευές στις 8μμ στο Μικρό Δέντρο

μετάβαση: λεωφ. 37, στάση Τέρμα <http://alliotikosxoleio.espinblogs.net/>

